

ДВІ РЕДАКЦІЇ ДРАМИ «РЯБИНА» ІВАНА ФРАНКА

Володимир ПРАЦЬОВИТИЙ

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української літератури імені акад. Михайла Возняка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: volod_prac@ukr.net*

Простежено, як митець, використавши драматичний твір як своєрідний макет суспільства, намагався вилюдити українців, спонукати їх до вирішення складних соціальних, національно-політичних, морально-етичних та інших проблем, бо був сповнений віри у свій народ, його перспективу духовного переродження в ім'я згуртування української нації.

У першій редакції драми «Рябина» (1886), митець зробив спробу крізь призму свого естетичного ідеалу спроектувати перспективу розвитку національного самоусвідомлення селян. Ця редакція драми не мала успіху. І. Франко сам зрозумів ілюзорність свого задуму – не так просто відродити людину, коли вона пустилася берега. Тому він наприкінці 1893 року написав другу редакцію «Рябини», сподіваючись виставити її на сцені. Залишивши у другій редакції Рябину з іменем Прокіп, драматург зовсім змінив соціальне тло, на перший план вивів молодь, запровадив любовний трикутник, увиразнив суспільні аспекти, надав конфлікту морально-етичного характеру. Щоправда, фінал другої редакції твору теж контрастував з реаліями.

Обидві редакції драми «Рябина» були своєрідними прожектами Івана Франка, який бажав донести до сучасників гуманістичні ідеї наперекір жорсткій дійсності. Бути людиною вартою свого високого звання – важливий мотив драматургії Івана Франка.

Ключові слова: редакція, драма, конфлікт, сюжетний хід, образ-характер.

Іван Франко вважав, що література, культура та мистецтво повинні відігравати важливу роль для оздоровлення українського національного організму. Особливі надії Великий Каменярь покладав на драматургію, яка за своєю природою та призначенням наближена до національного життя і націлена на актуалізацію важливих суспільних проблем. Але не статистичні, економічні чи історичні факти галицького села цікавили письменника. «Артист, коли кладе собі які завдання, то вони завсігди лежать у обсягу психічного і морального життя. Для виконання тих завдань він користується відомими йому фактами з економічного чи соціального життя, теперішнього чи минулого; се його матеріал, се цегли та дилі, з яких він складає свою будову» [5, с. 7], – зазначав письменник.

Використовуючи драматичний твір як мікромакет суспільства, Іван Франко створив дві редакції драми «Рябина» національно-політичного спрямування.

У першій редакції драми «Рябина» (1886), митець зробив спробу крізь призму свого естетичного ідеалу спроектувати перспективу розвитку національного самоусвідомлення селян. Сам автор визначив жанр твору як комедію, але комедії не вийшло – йому не вдалося змодельювати комедійні образи-характери та створити відповідну атмосферу комедійного дійства. Очевидно, він був занадто серйозним митцем, а комедії потрібні легкість, абсурдність ситуації, гіперболізація та грайливий сміх. «Дійові особи в комедії чистого жанру не повинні страждати тяжко і глибоко. Якщо в драмі – в трагедії – відбувається боротьба не на життя, а на смерть, то комедійна боротьба не повинна бути жорстокою. В комедії чистого жанру не повинно бути жахливих сценічних положень... Як тільки комедійний герой починає сильно страждати і викликати співчуття, комедія переростає в драму» [1, с. 164–165], – наголошував Володимир Волькенштейн. А І. Франко сконцентрував увагу на образі скривдженого селянина, показав «жахливі сцени» сільського життя, висвітлюючи роль громади у вирішенні складних проблем, і тому «Рябина» цілком відповідає жанровим ознакам драми.

У першій редакції драми «Рябина» І. Франко явно перебільшив можливості сільської громади, але такий підхід до зображення українського села продиктований творчими принципами митця, його бажанням показати в зародку те, що мало б розвинутися в майбутньому. І якщо він бачив, що «руський народ, який хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в щораз ширших масах жаждою світла правди та справедливості і до них шукає шляхів» [3, с. 31], то він готовий був до сьомого поту працювати для нього.

Іван Франко вірив у свій народ, у його потенційні можливості згуртуватися в скрутний момент і вирішувати найскладніші проблеми громадського життя. І коли йому стало відомо, що в одному селі селяни повстали проти здирників та шахраїв, він вирішив написати про це п'єсу «Рябина».

Дія твору відбувається в підгірському селі. Колізія, яка виникла між Рябиною та Казидорогою, розгортається в гострий конфлікт між урядниками, з одного боку, та сільською громадою – з другого. Цей конфлікт дає змогу драматургові сатирично висміювати представників влади і водночас обсервувати потенційні можливості селян у відстоюванні своїх прав, честі та гідності. І. Франко розумів, що для національного пробудження української нації ще треба «пройти довгу та тяжку школу втрат, пустих сварів, сумнівів та недбалості, треба було аж через гіркі помилки доходити до розуму, сягати глибше в народ, фундувати будинок народного життя не на піску урядової ані панської ласки, а на скалі власного свідомого та зорганізованого народу» [4, с. 122]. Тому й так нещадно висміював він вїйта Рябину, який відступив від морально-етичних принципів та опустився до грабунку, шахрайства, знущання над людьми.

Для цього І. Франко використовує рябинове дерево як паралельний образ кривдника, активізуючи дії громади. Позиваючись проти Рябини, Казидорога привернув увагу до свого безправного становища: «Позиваю перед ваш громадський суд отсього рябину (показує на дерево) за мою тяжку кривду, за очевидний рабунок мого поля, за потоптання моєї честі, за зневаження моєї старості, мого сивого волосся! Розсудіть нас, панове

громадо, бо як не розсудите, то, бігме, не знаю, що з нами буде!» [6, с. 80]. І фраза «не знаю, що з нами буде!» свідчить про те, що Казидорогу турбує не тільки особиста кривда, він думає про те, що може статися з громадою, яка далі буде миритися зі свавіллям сільських урядовців.

Спочатку цей комічний епізод виглядає як спосіб особистого протесту проти грабунку. Але далі в уста Казидороги драматург вкладає слова, спрямовані проти сільського устрою та їхніх представників, які порушують присягу і поводять себе так, як їм заманеться.

Викликавши Рябину на суд людський, морально-етичний, Казидорога прагне привернути увагу громади до свого безправного становища. Розповідаючи про негідні вчинки вїйта, він звинувачує рябинове дерево, яке символізує сільського старосту. Своєрідний спосіб непрямого звертання поширений серед селян, які з притаманною їм делікатністю певними натяками дають зрозуміти, про що йдеться, уникаючи загострення конфлікту з урядниками. Викликавши в такий спосіб Рябину на відвертість, Казидорога каже: «Та я не про вас, пане начальнику, хорони Господи! Таже ми всі знаємо, що ви у нас нікого не підкупуєте! Правда, панове громада?» [6, с. 82].

Драматург зробив такий неординарний сюжетний хід, щоб змоделювати сприятливу конфліктну ситуацію для відтворення стосунків у сільській громаді в морально-етичному аспекті. І. Франко показує, як селяни активно стають на захист Казидороги, втихомирюють громадського писаря Перуна, який всілякими способами намагається залякати їх і припинити громадський суд над Рябиною.

Важливим чинником суспільного процесу І. Франко вважав національний сором, який повинен стимулювати людей до праведних діянь, до відповідальності перед Богом та людьми. Бо якщо людина вже не соромиться нічого, втрачає совість, ніщо не може вплинути на неї.

У незвичній ролі виступає дружина Рябини Матрона – вона вимагає від громади скинути її чоловіка з вїйтівства. Активність її дії цілком зрозуміла. Вона бачить, що вїйтівство її чоловіка обертається ганьбою для її сім'ї, тому намагається змінити ситуацію. Високі моральні принципи, які з давніх-давен утвердилися в українській сім'ї, не дозволяють їй змиритися з такою поведінкою чоловіка, і тому вона обурюється його вчинками: «Чоловіче, та як то правда, що ти так збиткувався над таким старим чоловіком, та ще й кумом, то я тобі не то печать, а й очі повипікаю! Я не хочу, щоби мене і моїх дітей люди публічно виволували та проклинали! Зараз ми кажи, правда то, що він казав?» [6, с. 83].

Іван Франко психологічно вмотивував вчинки Матрони, яка, всупереч українській традиції, виступає проти свого чоловіка на боці сільської громади. Звичайно, письменник ідеалізував образ дружини Рябини, порушуючи проблему українського роду, для якого чесна праця та подружня вірність були одними з основних принципів життєдіяльності. Саме Матрона стає на захист високих морально-етичних принципів. Спочатку вона просить чоловіка не вплутуватися в різні афери, а потім активно стає на бік громади, намагаючись повернути його на праведний шлях. Матрона відкрито виступає проти неправедних діянь сільських урядовців і віддає громаді документи, в яких зафіксовані

махінації сільських урядовців. Вона пішла проти чоловіка, лише б не зганьбити свій рід, не опустися до підлості та обману.

Рішучість Матрони зумовлена її природним обуренням проти несправедливості та негідних вчинків сільських урядовців. Вона об'єктивно і справедливо оцінює ситуацію. Правда і справедливість, честь власного роду, авторитет серед громади для неї важать значно більше, ніж тимчасові вигоди, які вона може мати як дружина сільського старости. Матрона глибоко співчуває селянам, яких обдирають вїт та писар. Вона ділиться своїми роздумами з хрещеницею Феською. В її словах помітно по-християнськи людяний підхід до справи. Її турбує те, що сільські урядовці «ще й не одно лихо тишком коять» [6, с. 97]. Вона бачить, як несправедливо і жорстоко поводяться урядовці з людьми: «Як зачнуть податки відбирати – у нас в другій хаті то ніби канцелярію свою зробили, – то кожного разу така содома піднімається, такий гармидер, така лайка, та плачі, та проклинання, що не приводь, Господи! Не раз мій аж за карк чоловіка або жінку, та стрімголов з хати викидає, та кричить. А люди плачуть та кленуть, кажуть, що зараховують більше податку, ніж у книжечці приписано. Ну, що я їм пораджу? А чи ж то мені, кумочко, того треба, щоби мир хрещений і мене з тими окаянниками проклинав? Але ні, не буде того більше. Чи він собі хоче, чи ні, але я не хочу. Мусить скинутись. Що маю худоби, то попродам, а громаду заспокою!» [6, с. 97–98].

Зображуючи Матрону активною, принциповою, моральною особою, яка відстоює сільське звичаєве право, І. Франко намагався в такий спосіб показати роль жінки в українському суспільстві, заакцентувати на тому, що її авторитет може відіграти надзвичайно важливу роль у встановленні морального клімату в сільській громаді. Але письменник явно видавав бажане за дійсне.

У фіналі твору устами Матрони драматург проголошує основні принципи української сім'ї – взаємну любов, вірність, скріплену Божим благословенням, чесну працю, тверезий спосіб життя, честь і гідність власного роду, на яких мали би вибудовуватися громадські принципи українського села. Саме Матрона спонукає Рябину до остаточного рішення. Вона радіє, що її чоловік вирішив скинутися з посади, яка не надавала йому авторитету. Сімейний розлад стався через те, що негідні вчинки Рябини кидали тінь на всю родину. Матрона, що звикла до чесно́ї праці та справедливості, не могла змиритися з таким становищем і всякими способами добивалася, щоби її чоловік залишив посаду, з якою не міг справитися. Звичайно, тут І. Франко видав бажане за дійсне. Він показав, що активні дії громади та любов дружини допомогли Рябині виплутатися зі складної ситуації. Він змобілізував у собі волю і зрікся вїтівства.

Позбувшись посади, Рябина став зовсім іншим чоловіком – його стали цікавити громадські справи, він турбується про майбутнє села та свій авторитет у громаді і готовий відповідати за свої вчинки. Такі метаморфози головної дійової особи не зовсім вмотивовані. Складний конфлікт між старостою Рябиною та сільською громадою І. Франко розв'язав у своєрідний спосіб. Реалістично зобразивши події в українському селі, драматург, сподіваючись на національне відродження, пробудження в селян почуття власної гідності, високої свідомості, прагнучи спонукати їх до активності та

згуртованості при вирішенні громадських справ, запропонував скоріше літературний, ніж життєво вірогідний фінал. Рябина зрозумів свої помилки і готовий спокутувати свої гріхи перед людьми, відшкодувати їм втрачене добро. Драматург дав можливість Рябині випростатися, прийти до себе і переосмислити свої діяння. Такий підхід до відтворення образу-характеру впливав з великої віри І. Франка в людину, в її можливості духовного очищення та морального переродження. Громада прощає Рябину, вважаючи його жертвою обставин, а писаря Перуна як головного загіяника шахрайських махінацій та здирництва селяни віддають до криміналу. Звичайно, таким оптимістичним фіналом автор намагався показати дієву силу згуртованої сільської громади. Казидорога, який спонукав громаду своїм вчинком до протесту, після рішення Рябини відмовитися від староства зразу ж змінив свою думку і звернувся до нього зі словами: «Ну, куме, не бійся! Бог батько, а громада не звір! Чень-то, все ще добре буде. Бачимо твій жаль і твою добру волю. А коли ти поєднався з громадою, то кривда би була тобі стояти довше в путі. *(Знімає з дерева путо.)* А тепер послухай, що я тобі скажу, щоб ти знав, що й ми не звірі і не хотіли мститися на тобі, а тільки бажали навести тебе на добру дорогу, а громаду охоронити від страти. Дізнавшись о вашім контракті з жидами, ми пішли до тартака і переробили контракт наново на рік, а ваш зламаний контракт передерли. Кльоци звеземо, кавція повернеться, а чистий зиск піде на заложення громадської каси позичкової. А до уряду податкового ми тих 600 ринських зложили вже з братської скарбони» [6, с. 112]. Ця репліка у фінальній частині твору має надзвичайно важливе значення для утвердження головної ідеї твору – возвеличення сили громади як активної дієвої сили при вирішенні важливих суспільних справ, котрі потребують злагоди, єдності та взаєморозуміння. І тут важливо наголосити, що громада не тільки направила Рябину на правильний шлях, а й сама активізувалася, взяла на себе обов'язок опікуватися громадськими коштами – полагодила справу контракту з жидами, щоб не зазнати втрат.

Таким спрощеним розв'язанням конфлікту в сільській громаді І. Франко прагнув залишити надію селянам на справедливе вирішення їхніх проблем, але відверта тенденційність митця не могла не позначитися на естетичній вартості образу-характеру головної дієвої особи. На думку М. Пархоменка, «переродження Рябини, що відбувається за лаштунками, десь в часі поміж кінцем другої та початком третьої дії, веде до відхилення від правди характерів, до психологічно не вмотивованого порушення логіки розвитку основного характеру комедії» [2, с. 47]. І в цьому він мав рацію, бо І. Франко, видаючи бажане за дійсне, порушив логічний розвиток сюжетних подій, але в такий спосіб він сподівався пробудити потужну національну енергію, здатну очищувати від скверни український національний організм, вселити в людей віру в їхні потенційні можливості при вирішенні важливих громадських справ.

Перша редакція драми «Рябина» не мала успіху. І. Франко сам зрозумів ілюзорність свого задуму – не так просто відродити людину, коли вона пустилася берега. Тому він наприкінці 1893 року написав другу редакцію «Рябини», сподіваючись виставити її на сцені. Залишивши у другій редакції Рябину з іменем Прокіп, драматург зовсім змінив соціальне тло – на перший план він вивів молодь – у драмі діють дочки Рябини і Казиброда – Оряся і Феся. Новими дійовими особами стали Олекса Коваль, писар

Панталिमон Качуркевич, жид-арендар Рахміль Цинобер, господарі Роман Півторак, Семен Гриб, Гнат Грінчук, парубки та дівчата. Вийшла по суті зовсім нова драма, у якій головний конфлікт розгортається між вйтом Прокопом Рябиною і сільським парубком Олексою Ковалем, що надумав організувати в селі читальню. Морально-етичний конфлікт між Рябиною та Казибродом відходить на другий план. Автор змістив акценти в соціальний бік. У ремарці він вказав, що дія відбувається в селі Нестаничах, у якому стоїть кам'яна фігура з виразним позолоченим написом: «Пам'ятка знесеної панщини», акцентуючи увагу на важливості цієї події для українського села.

Олекса прагне просвітити молодь, а Рябина виступає проти читальні у селі. Між ними відбувається гострий діалог, який є свідченням конфлікту поколінь:

«Р я б и н а. Всіх до арешту запакуюю... Шандарів спроваджу. А тебе першого кажу в ланцюжки закувати. І побачиш, що моє наверху буде, а не твоє. А вам прочим кажу і остро наказую: не слухайте отсього бунтівника! Не бунтуйтеся! Не робіть наперекір власті, бо зле буде з вами! Зараз мені розійдіться!»

О л е к с а. Ей, пане начальнику! Ще раз по ширості кажу вам: отямтеся! Що ви робите? Нарід пропадає від лихви, гине в жидівських руках, темний, занедбаний, обдертий... Дав Бог, що хоть молодіж потроха хапається до книжки, до науки, хоче просвітитися, щоби знала, як на світі жити, а ви бий-забий на неї за те. Гріх вам перед Богом і людьми!

Р я б и н а. Овва, який ми навчитель вишукався! Зась тобі мене вчити, що гріх, а що ні! А дивіть! Ще молоко на губах не обсохло, а воно вже лизнуло того письма та капральських кулаків покуштувало, та й гадає, що всі розуми поїло. Я тобі ще покажу, куди стежка в горох! Ще ти пізнаєш начальника Рябину. (*Грозить палкою і відходить*)» [7, с. 126].

У цій конфліктній ситуації розкрито позиції дійових осіб. Олекса хоче прилучити молодь до громадського життя, а Рябина стоїть на перешкоді цьому процесу.

У другій редакції драми «Рябина» драматург вдається до самохарактеристики Рябини, який деградував, втратив морально-етичні орієнтири, і в грубій, вульгарній формі виявляє своє ставлення до односельчан. Коли селяни обурюються шахрайством писаря Панталिमона Качуркевича, то Рябина наказує Присяжному: «Дай му добре в карчило і викинь за двері, най не ображає уряду!» [7, с. 132]. І Присяжний б'є та викидає чоловіка на очах у селян.

У другій редакції «Рябини», як і в першій, вйт стає жертвою афериста писаря й усвідомлює, що той тягне його на високу кладку, з якої вони обидва гримнуться. «А мені моторошно робиться. А ще як мені в понеділок поборця податковий сказав, що швидко можемо надіятися пана шпектора і зекуції за недоплачені податки. А коли погадаю, що ми з податкових грошей тисячу срібла взяли і жидові за кавцію на довіз кльоців дали – господи!» [7, с. 136], – зізнається Рябина. Та писар Качуркевич заспокоює його: «А я вам кажу, що вам ані крихітки нема чого боятися. Такий порядний начальник, як ви! Пан староста вас любить, пан комісар також, пан постенфірер у вас як дома, в раді повітовій вас шанують. І всі пани, з ким тільки заговори про вас, у одно говорять: “Вуйт Рябіна то бардзо пожондни вуйт”» [7, с. 136]. І далі писар характеризує результати урядування

Рябини: «Бо де є кращі порядки в селі, як у вас? Де більший дохід з пропінації? Відки більше кар польових та лісових до каси йде? Відки більше людей у криміналах сидить? Куди частіше комісії провізоріальні їздять? Де частіше ліцитації ґрунтів відбуваються? Де виборці точніше при всяких виборах за того голосують, на кого пан староста каже? Ніде, як тільки в Нестаничах» [7, с. 137]. Писар явно глузує з таких сумнівних досягнень вїйта. Використавши риторичні фігури у формі запитань, драматург висміює діяння вїйта, які спрямовані не на користь громади, а на задоволення забаганок начальства.

Втягнувши Рябину в аферу з податковими грішми, писар Панталिमон Качуркевич і жид-орендар Рахміль Цинобер намагаються всякими способами зірвати довіз кльоців, щоб заволодіти грішми та поділити їх між собою, а Рябину підвести під кримінал. Олекса викриває їхні підлі наміри. Селяни, підпоївши писаря, викрадають у нього книжку, в яку він записував свої шахрайські махінації, і виводять шахраїв на чисту воду.

У другій редакції драми «Рябина» драматург ввів любовний трикутник. Олекса закоханий у дочку Прокопа Рябини Орісю, і вона його кохає. А з нею вирішив одружитися писар Качуркевич, щоб заволодіти майном вїйта: «Опутав я сього Рябину так, що не його голови потрібно, щоб із тих пут вимотатися. Він мені вірить, а я помаленьку, мов вола за роги, веду його туди, де мені треба. ...Але я не я буду, коли його не скручу. Ще по руках мене цілуватиме, щоб я взяв оту його цяцю! Го-го, пане Рябино, ще ти не знаєш Панталिमона Качуркевича!» [7, с. 141].

Рябина визнає талант писаря до всякого циганства, але не бажає мати за зятя пройдисвіта. Та коли дізнається, що Оріся прихилиється до «урвителя та бунтівника» Олекси Коваля, то він погоджується віддати дочку за писаря. Але Оріся категорично відмовляється від шлюбу з писарем Качуркевичем та й ще батька застерігає: «Ей, таточку! Стережіться сього писаря і сього жида. Вони вас одурять, ошукають, у біду вженуть! Ви неписьменні, легковірні, а се старі кримінальники!» [7, с. 159].

Паралельно розгортається конфлікт Рябини з Казибродом, від якого він безпідставно відібрав ґрунт. Суперечка між ними набуває морально-етичного змісту. Прикувавши себе до рябинового дерева, Казибрид у такий спосіб викликає сільського урядовця на Божий суд. На погрози Рябини Казиброда тільки посміхається і сміливо відповідає: «А що? Чому не б'єш? Забігали мурашки поза плечима? Ні, небоже! Тепер не на те пішло. Казав ти мені, щоб я тебе до Бога запізвав, – ось тобі мій позов! І суд Божий над тобою буде. Буде! Будь того певний! Буде суд страшний та тяжкий! Почуєшся сам на світі, як тота билина в полі. Твої спілники і товариші зрадять тебе! Всі чесні люди тікатимуть від тебе! Власна твоя кров проти тебе стане! І пропадеш, пропадеш, Прокопе, коли не покаєшся і не покинеш погану стежку!» [7, с. 145].

У тяжкому пригніченому стані Рябина вирішив накласти на себе руки і повіситися на рябиновому дереві, до якого прикував себе Казибрид:

«Р я б и н а. Пусти мене! Най зроблю кінець своєму життю! Адже ж ти сам того хотів, то чому тепер мені борониш?

К а з и б р і д. Чи ти одурів, Рябино? Я того хотів, щоб ти вішався? Нехай мене Бог боронить від таких думок. Я тільки хотів, щоб ти покинув свою погану дорогу,

поправився, чоловіком став, а не звірем захланним» [7, с. 163]. Бути чоловіком, людиною вартою свого високого звання – важливий мотив для драматургії Івана Франка.

Казибрід вважає, що вся біда Рябини в тому, що він зайняв посаду, яка не відповідає його можливостям, і тому радить йому зрестися вїтївства: «Громада все знає, Прокопе. Громада має в руках писареві папери, якісь контракти, якісь записи. Страшні речі! Олекса з кількома господарями аж до Стрия до адвоката з тим їздив. Буде біда, Прокопе! Слухай моєї ради, перепроси людей, і то зараз, якнайшвише, то, може, ще якось буде. І вїтївства зараз зрестися. А то по хвалі Божій може вже бути запізно» [7, с. 165].

Прокіп Рябина зрікся вїтївства, помирився з дочкою, дав згоду Олексі засилати старостів до Орісі. Жандарм заарештовує писаря Панталімона Качуркевича, а жида-орендаря селяни просять покинути їхнє село. «То для того, щоб ти жив і тяжко не робив, то ми маємо дати себе спокійно обдирати і обшахровувати? Ні, Рахмілю! Кажемо тобі завчасу: шукай собі якого іншого місця, бо у нас тобі не жити» [7, с. 174], – звертається до Рахміля Цинобера Олексій Коваль від імені громади.

Фінал другої редакції драми «Рябина» теж був далекий від реалістичності. І. Франко вносив різні правки, і друга редакція «Рябини» потрапила на сцену театру «Руська бесіда» в театральному сезоні 1894–1895 рр. після вилучення “крамольних місць”. Відбулося тільки декілька вистав. Постановка не мала успіху, і це було цілком закономірно. Бо, заповзівшись у будь-який спосіб виставити на сцені «Рябину», І. Франко в другій редакції мимоволі порушив її органічну цілісність, унаслідок чого естетична вартість знизилася – цензура та ретрогради від мистецтва добилися свого: вихолостили з драми її національно-політичний зміст.

Обидві редакції драми «Рябина» були своєрідними прожекторами Івана Франка, який хотів вилюднити українців, спонукати їх до вирішення складних соціальних, національно-політичних, морально-етичних та інших проблем. Але благородні сподівання письменника-гуманіста розбивалися об жорстокі реалії дісності – не так легко повернути людину на праведний шлях, коли вона збилася на манівці. Але, незважаючи на це, Великий Каменярь був сповнений віри у свій народ, його перспективу морально-етичного переродження в ім'я згуртування української нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Волькенштейн В.* Драматургія / В. Волькенштейн. – Москва, 1960. – 338 с.
2. *Пархоменко М.* Драматургія Івана Франка / М. Пархоменко. – Львів, 1956. – 128 с.
3. *Франко І.* Дещо про себе самого / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. Т. 31 / Іван Франко. – Київ, 1981. – С. 28–32.
4. *Франко І.* Панщина та її скасування 1848 р. в Галичині / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. Т. 47 / Іван Франко. – Київ, 1986. – С. 7–122.
5. *Франко І.* Примітка до статті Ю. Кміта «Карпенко-Карий (Іван Тобілевич)» / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. Т. 33 / Іван Франко. – Київ, 1982. – С. 7.
6. *Франко І.* Рябина / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. Т. 23 / Іван Франко. – Київ, 1979. – С. 77–113.
7. *Франко І.* Рябина (друга редакція) / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. Т. 23 / Іван Франко. – Київ, 1979. – С. 117–175.

Стаття надійшла до редколегії 02.10.2018
Прийнята до друку 11.10.2018

TWO REDACTIONS OF I. FRANKO'S DRAMA *RIABYNA* [THE ROWAN TREE]

Volodymyr PRATSOVYTYI

*Ivan Franko National University of Lviv,
Department of Ukrainian Literature named after academician M. Voznyak,
1, Universytets'ka Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: volod_prac@ukr.net*

In the paper «Two Redactions of the Drama *Riabyna* by Ivan Franko», the author has traced how I. Franko, as artist, by using the dramatic work as a specific model of society, tried to elevate the Ukrainians, encourage them to solve complex social, national-political, moral, ethical and other problems, as he was full of faith in his own people, his prospect of spiritual renaissance in the name of uniting the Ukrainian nation.

The first redaction of *Riabyna* (1886) saw the author's attempt, through the prism of his aesthetic ideal, to design a perspective for the development of national self-awareness among the peasants. This redaction, however, did not succeed. I. Franko himself realized the illusory nature of his plan – it was not so easy to revive a man after he had broken bad. Therefore, he made the second redaction of *Riabyna* in late 1893, hoping to put it on the stage. Having left the second edition of *Riabyna* with the name *Prokip*, the playwright completely changed the social background, brought young people to the forefront, introduced the love triangle, made social aspects more prominent, lent moral and ethical nature to the conflict. However, the finale of the second edition was in contrast with the realities too.

Both redactions of the drama «*Riabyna*» were *sui generis* projects of Ivan Franko who wished to convey humanistic ideas to the contemporaries in spite of the cruel reality. To be a man worthy of his high rank is an important motif of Ivan Franko's dramaturgy.

Keywords: redaction, drama, conflict, plot move, character-sketch.